

Kulturutskottet

Statsrådets redogörelse till riksdagen - Finlands program för hållbar tillväxt

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse till riksdagen - Finlands program för hållbar tillväxt (SRR 6/2020 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Sanna Nieminen, finansministeriet
- regeringsråd Merja Leinonen, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Erja Heikkinen, undervisnings- och kulturministeriet
- specialsakkunnig Maarit Kallio-Savela, Finlands Kommunförbund
- utvecklingschef Annukka Mäkinen, Finlands Kommunförbund
- expert Saku Lehtinen, Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE ry
- specialsakkunnig Hannele Louhelainen, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- generaldirektör Heikki Mannila, Finlands Akademi
- verksamhetsledare Petri Lempinen, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- styrelseordförande, rektor Keijo Hämäläinen, Finlands universitetsrektors råd UNIFI rf
- direktör Maria Sahlstedt, Tapatumateollisuus ry
- generalsekreterare Rosa Meriläinen, Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- generalsekreterare Hanna Kosonen, Forum Artis ry
- expert på politisk påverkan Katja Asikainen, Ungdomssektorns takorganisation i Finland Alians rf
- ledande expert Mikko Valtakari, MDI
- specialsakkunnig Karoliina Ketola, Finlands Olympiska Komité rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Utbildningsstyrelsen
- Bildningsarbetsgivarna rf
- Amatillisen koulutuksen tutkimusseura OTTU ry
- sammanslutningen för forskningsinstituterna Tulanet
- CSC - IT-centret för vetenskap
- Helsingfors universitet

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

- Aalto-universitetet
- Kajaanin Ammattikorkeakoulu Oy
- Finlands studerandekårers förbund - SAMOK rf
- Pedagogiska forskningsinstitutet
- Finlands studentkårers förbund FSF rf
- Finlands Gymnasistförbund rf
- Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Centret för konstfrämjande
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät (Lyhty)
- Det kulturpolitiska forskningscentret Cupore
- Ungdomsforskningssällskapet rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

EU:s återhämtningspaket ger Finland möjlighet att investera i framtiden. Utskottet anser att målen för programmet för hållbar tillväxt för att bekämpa klimatförändringen, öka produktiviteten och förnya ekonomin är centrala för att trygga en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar tillväxt. En av de primära förutsättningarna för genomförandet av programmet är att digitaliseringen som stöder informationssamhället framskrider, att medborgarnas kunskapsnivå höjs avsevärt och att det görs verkningsfulla och långtgående innovationsgenombrott. Utbildning är ett mycket viktigt verktyg för att uppnå målen i programmet för hållbar tillväxt och för att bekämpa ojämlikhet. Det enda sättet att skapa ett hållbart samhälle på lång sikt är att ge barn och unga en särställning i centrum för återgången från covid-19-krisen.

Faciliteten för återhämtning och resiliens förutsätter att en betydande del av de nationella investeringarna riktas mot grön och digital omställning. Klimatförändringen och naturförlusten är betydande globala hot och samtidigt källor till kunskapsintensiv tillväxt. Finland har goda förutsättningar att uppnå ny tillväxt inom dessa områden. Utskottet konstaterar att forskningsrön som behövs även på dessa områden kan produceras inom nästan alla vetenskapsgrenar. I Finlands program för hållbar tillväxt ska satsningarna på att producera ny kunskap och använda den i företagsverksamhet göras så att forskning och innovation inom alla branscher möjliggörs.

Covid-19-pandemin har tydligt lyft fram betydelsen av vetenskap och kompetens. Forskarnas förmåga att reagera snabbt på en situation som pandemin baserar sig på en högkvalitativ och långsiktig grundforskning. Utskottet betonar betydelsen av grundforskning vid högskolorna för att uppnå en hög forskningsnivå och dess betydelse för kvaliteten på den utbildning som erbjuds vid högskolorna. Det ska i alla situationer ses till att basfinansieringen till högskolorna är tillräcklig.

I sitt utlåtande fokuserar kulturutskottet på utveckling av kompetensen och utbildningen, satsningar på forskning, utveckling och innovation, betydelsen av redogörelsens ungdomspaket samt behoven inom de kreativa branscherna och evenemangsbranschen.

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

Kompetens och utbildning

Stärkandet av kompetensen baserar sig på ett omfattande utbildningsbehov. En högutbildad och kunnig befolkning är en av grundförutsättningarna för finländsk framgång. Utan tillräcklig kompetens har vi inte tillräckliga medel för att genomföra en grön omställning och stärka digitaliseringen i enlighet med programmet för hållbar tillväxt. Utan kontrollerade kompetenssatsningar finns det en brist på kompetent arbetskraft som bromsar ekonomiska reformer och samtidigt förvärras arbetslösheten bland personer med bristfällig kompetens.

Utskottet betonar att i programmet för hållbar tillväxt i Finland, som ingår i redogörelsen, ska produktionen av ny kunskap och stärkandet av kompetensen genomsyra alla prioriteringar.

Åtgärderna inom prioritering 1 i programmet för hållbar tillväxt är en förutsättning för att alla de mål som anges i prioriteringarna 2—6 ska nås. Alla föreslagna åtgärder kräver ny kompetens. Utskottet uppmanar till stöd för infrastruktur, ekosystem och partnerskap i alla prioriteringar i programmet.

Förändringar i omvärlden och tillgodoseende av utbildningsbehov. Den tekniska utvecklingen gör slut på gamla uppgifter och yrken, men skapar också nytt arbete. Den ekonomiska struktur-omvandlingen har uppskattats bli snabbare i och med pandemin. Nya tjänster och produkter uppstår på basis av ny kunskap och som ett resultat av arbete som utförs av kunniga människor.

Vid sakkunnighörandet framfördes med hänvisning till redogörelsen att merparten av de nya uppgifterna förutsätter kompetens på högskolenivå. Samtidigt försämras sysselsättningsutsikterna för dem som saknar utbildning efter grundutbildningen.

Målet i regeringsprogrammet är att 50 procent av åldersklassen unga vuxna ska ha en examen på högre nivå före 2030. Tack vare besluten om tilläggsbudgeten sommaren 2020 har antalet nybörjarplatser för utbildning som leder till examen utökats med drygt 10 000 för åren 2020—2022.

Efterfrågan på dem som avlagt högskoleexamen ökar i och med att expertarbetet ökar. Enligt vissa prognoser kommer det fram till 2035 att behövas över 300 000 nya högutbildade yrkeskunniga personer på arbetsmarknaden. Den ökning av antalet nybörjarplatser vid högskolorna som konstateras i Finlands program för hållbar tillväxt (prioritering 1, s. 24—25) är i sig motiverad.

Vid sidan av det tillräckliga antalet högskoleutbildade bör det noteras att kompetensbehoven i framtiden kommer att finnas kvar på alla utbildningsnivåer. Redogörelsens ambitiösa mål förutsätter att kompetensen och pedagogiken utvecklas så att hela utbildningssystemet omfattas. Utöver skapandet av ny teknik som föranleds av forskning och innovationsverksamhet är det nödvändigt att hitta metoder för att integrera kunnandet också i den grundläggande utbildningen och undervisningen på andra stadiet.

Tillväxtbranscher inom ny teknik behöver till exempel yrkeskunniga montörer, mekaniker och serviceansvariga som avlagt examen inom yrkesutbildning på andra stadiet. Grundläggande yrkeskompetens kan utvecklas exempelvis genom fördjupade kortutbildningar samt genom yrkes-

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

och specialyrkesexamina och examensdelar. Läroavtalsutbildningen erbjuder också en god kanal för att stärka yrkeskompetensen.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid att man vid skötseln av en tillräcklig kompetensnivå vid sidan av de kvantitativa målen ska fästa uppmärksamhet vid att undervisningen håller en god kvalitet och att elevernas välbefinnande från och med småbarnspedagogiken tillgodoses med beaktande av hela utbildningssystemet. Det är viktigt att göra det möjligt för experter att lära sig och tillämpa det ständigt förnyade fältet för vetenskaplig och teknisk kompetens. Kontinuerligt lärande stöder både studerande i utbildning som leder till examen vid högskolorna och yrkesutbildade personer som arbetar i arbetslivet.

En garanti för utbildningens kvalitet är en kompetent lärarkår, och därför är det viktigt att se till att lärarna får fortbildning. Till exempel på grund av att möjligheterna till distansundervisning utnyttjas och undervisningstekniken utvecklas är det nödvändigt att förnya lärarnas kompetens. Detta förutsätter att det erbjuds utbildning med rätt innehåll och att lärarna har möjlighet att stärka sin yrkeskompetens.

Det kvalitativa och kvantitativa behovet av utbildning på alla utbildningsnivåer ska förutses så att behövliga ändringar kan göras i rätt tid.

Med hänvisning till ett sakkunnigyttrande konstaterar utskottet att högskolorna har förbundet sig till det gemensamma projektet Digivisio 2030 för att skapa tillgänglighet och kvalitet i utbildningen. Digitala utbildnings- och arbetslösningar har visat sin utvecklingspotential under covid-19-krisen. Samtidigt kan man se en polarisering som beror på elevens bakgrund och förmåga när det gäller hur väl den högskoleutbildning som producerats under undantagsperioden har lett till inlärningsresultat. Det är klart att handledning och stödåtgärder för den studerande är en nödvändig del av framtidens högskolesystem — i synnerhet i områden där det inte finns någon egen högskola. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att stödja kontinuerligt lärande och åt vuxenstuderande.

Utveckling av kompetensen hos dem som ingår i arbetskraften. Att utveckla vuxenbefolkningens kompetens och höja kunskapsnivån är ett centralt sätt att anpassa sig till strukturomvandlingen och att återhämta sig från kriser i samhället och arbetslivet. Enligt regeringsprogrammet genomförs en parlamentarisk reform av kontinuerligt lärande. Riktlinjerna för reformen blev klara den 17 december 2020.

Utskottet betonar att behovet av kontinuerligt lärande i Finland är uppenbart och att stödet till det lämpar sig väl som tema för programmet för hållbar tillväxt.

Utskottet betonar betydelsen av flexibla förfaranden för att förnya och uppdatera kompetensen genom arbetslivet, inte bara för att klara av den rådande exceptionella tiden utan också för att förnya de kompetensbehov som krävs för en utveckling som är oberoende av den. Som stöd för en hållbar tillväxt behövs åtgärder som stöder människor i att bli sysselsatta genom att de sysselsättningsfrämjande åtgärderna samlas till en synergisk helhet. Genom att kombinera sysselsättning och kompetens kan man avsevärt förbättra förnyelsen av kompetensen och därigenom sysselsättningsmöjligheterna.

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

Utskottet anser att det är viktigt att främja arbetskrafts- och utbildningsrelaterad invandring, smidigare administrativa förfaranden och samarbete mellan högskolor och det övriga arbetslivet för att integrera internationella studerande på den finländska arbetsmarknaden.

Effektiv allokering av finansieringen. Finansieringen för stärkande av kompetensen, bland annat vidareutbildning och fortbildning, ska riktas uttryckligen till åtgärder som effektivt och verkningfullt stärker kompetensen, snarare än till administrativa strukturer och processer. Permanenta nya förvaltningsstrukturer ska inte byggas upp med tidsbegränsad finansiering.

Utskottet betonar att utöver finansieringen av åtgärderna i återhämtningspaketet bör uppmärksamhet fästas vid att de finansieringsbehov som föranleds av de åtgärder som ska genomföras fortsätter också efter det att EU-finansieringen upphört, till exempel när det gäller att öka antalet nybörjarplatser vid högskolorna.

För långsiktig finansiering av utbildningen behövs en färdplan som ingår i den utbildningspolitiska redogörelsen.

Satsningar på FoUI

Utskottet anser att det är mycket motiverat och värt att understöda att den återhämtningsfinansiering som föreslås i statsrådets redogörelse riktas till FoUI-verksamheten. Den är dock tidsbunden finansiering och utskottet upprepar på längre sikt sin tidigare oro över nivån på finansieringen för forskning och utveckling. Finlands regering har satt som mål att höja forsknings- och utvecklingsutgifternas andel av bnp från nuvarande ca 2,7 procent till 4 procent före 2030. I länder som Finland sker ungefär en tredjedel av forsknings- och utvecklingsverksamheten med offentliga medel och två tredjedelar med privata medel. För att nå målet på 4 procent krävs därför betydande ytterligare satsningar från både den offentliga och den privata sektorn. I praktiken behövs ett tydligt program som sträcker sig över valperioderna och inom ramen för vilket Finland har realistiska möjligheter att öka de resurser som riktas till forskning i tillräcklig utsträckning.

Utskottet betonar allmänt att vi i fortsättningen behöver en allt starkare forskningsbas och en därpå baserad förmåga att utnyttja forskningen. Det är skäl att på alla sätt öka och stödja den kompetens som behövs för forskningen med betoning på kvaliteten, så att man ser till att det finns tillräckligt med finansiering också för icke-bindande forskning som utgår från forskare. Det är skäl att fortsätta kapitaliseringen som stöder högskolornas finansiella ställning på ett sätt som behandlar högskolorna jämlikt. Dessutom behöver vi en FoUI-verksamhet som i fråga om sitt mål är mer ambitiös och verkningfull. I den nationella färdplanen för forskning, utveckling och innovationer, som regeringen godkände våren 2020, har man samlat åtgärder för att uppnå dessa mål.

Den nu aktuella återhämtningsfinansieringen för FoUI-verksamheten bör användas på ett genomtänkt sätt och så att dess effekter sträcker sig längre än finansieringsperioden. Utskottet betonar vikten av att utvärdera de projekt som eventuellt finansieras och att rikta finansieringen i syfte att uppnå största möjliga genomslagskraft. Genom att öka FoUI-satserna med jämna mellanrum är det möjligt att förnya FoUI-fältet så att de positiva långsiktiga effekterna bidrar till att öka volymen av forsknings- och utvecklingsinvesteringar på ett mer bestående sätt i vårt land.

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

De offentliga investeringarna i forsknings- och testinfrastrukturen fungerar i bästa fall som hävstångseffekt och sporrar näringslivet att bygga upp gemensamma infrastrukturer och på så sätt stärker FoUI-aktörernas förmåga att förnya sig och näringslivets konkurrenskraft. Det är särskilt viktigt att man med offentliga medel stöder uppkomsten av olika samarbetsstrukturer för forskning och innovationsverksamhet, såsom olika innovationsekosystem. I dessa kan ingå företag, högskolor och forskningsinstitut av olika storlek och bland annat i olika tillväxtskeden. Kompetenskluster och innovationsekosystem lockar kunniga och FoUI-intensiva företag och utgör således en del av de totala satsningarna på forskning och utveckling och bygger upp ett internationellt konkurrenskraftigt och välmående framtida Finland.

I redogörelsen föreslås att finansiering för återhämtning ska riktas bland annat till utveckling av forsknings- och försöksmiljöer och infrastruktur i anslutning till dem samt till olika partnerskap inom forskning och företagsverksamhet. Det föreslås att finansieringen riktas via Finlands Akademi och Business Finland. Utskottet betonar att finansieringsinstrumenten bör stödja högskolornas och forskningsinstitutens förmåga att stödja och uppmuntra förnyelse av företag genom FoUI-verksamhet.

Utskottet anser att finansieringen inte bör användas för att skapa nya finansieringsmekanismer och stöder därför det föreslagna sättet att fördela FoUI-finansieringen. I detta sammanhang är det dock skäl att på ett proaktivt sätt granska hur Finlands Akademi och Business Finlands etablerade verksamhetssätt och regleringen av dem fungerar när det gäller att rikta återhämtningsfinansieringen så effektivt som möjligt, med beaktande av särdragen hos och målen för återhämtningsfinansieringen samt komplexiteten hos den verksamhet som stöds med återhämtningsfinansiering och den varierande kompetens som behövs för bedömningen av den.

Examensutbildning, kontinuerligt lärande samt forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet gör yrkeshögskolorna till en central partner för tillämpad forskning i arbetslivet. En särskild utmaning för Finland är att stärka mikro- och SMF-företagens FoUI-verksamhet, och här är utöver yrkeshögskolorna även yrkesläroanstalter aktörer inom utvecklingen. Därför föreslår utskottet att man överväger att kanalisera finansieringen för återhämtning till FoUI-verksamhet för förnyande av arbets- och näringslivet också via närings-, trafik- och miljöcentralerna, som har goda kontakter med aktörerna inom FoUI-verksamheten och kännedom om näringslivets utvecklingsbehov i den egna regionen.

I redogörelsen konstateras behovet av att kunnandet i och beredskapen till vidareförädling och kommersialisering av forskningsbaserade idéer stärks vid högskolor och forskningsinstitut. I samband med detta mål är det också skäl att betona betydelsen av att kunnande och forskningsrön som finns vid högskolor och forskningsinstitut utnyttjas på bred front i samhället. Det finns inte bara ett behov av att vidareförädla eller kommersialisera idéer, utan också av ett mångsidigt samarbete mellan den offentliga och den privata sektorn, vilket innebär att den mångsidiga kompetens och förmåga att ta till sig kunskap som forskningen medför utnyttjas i större utsträckning och därigenom ökar forskningens genomslag.

I attraktiva kompetenskluster betonas högklassig och tvärvetenskaplig forskning som bedrivs i nära samarbete med den offentliga sektorn och näringslivet. Befintliga kompetenskluster och

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

ekosystem har förutsättningar att effektivt utnyttja den tilläggsfinansiering som riktas till dem och producera förnyande verksamhet i enlighet med målen i programmet för hållbar tillväxt. Tilläggsinvesteringarna gör det möjligt att stärka verksamheten i befintliga ekosystem och kompetenskluster som baserar sig på spetskompetens samt att snabbare överföra det kunnande som forskningen ger till näringslivet och den offentliga sektorn.

Utskottet lyfter fram FoUI-samarbetet på EU-nivå samt gränsöverskridande initiativ och projekt. Ett bra exempel på EU-samarbete är de europeiska universitetsnätverken, som samarbetar intensivt och ambitiöst, ökar rörligheten för studerande och personal och stärker kopplingarna mellan utbildning, forskning och innovation. Nätverken främjar en kunskapsbaserad ekonomi, sysselsättning och välfärd i Europa och svarar direkt mot målen för programmet för hållbar tillväxt. Utskottet betonar att FoUI-verksamhetens genomslagskraft kan ökas genom att den nationella medfinansieringen för EU-projekt ökas, vilket främjar finländska aktörers förmåga att delta i EU:s ramprogram för forskning och innovation och andra EU-program som har samband med FoUI-verksamheten.

Ungdomspaketet

Prioritering 5 i programmet hållbar tillväxt ”Arbetsmarknadens funktion, tjänster för arbetslösa och utvecklande av arbetslivet” lyfter fram en nordisk modell för sysselsättningstjänster, stärkandet av arbets- och närings tjänsterna samt det digitala språnget, inklusive främjandet av samarbete mellan företag och internationell rekrytering. Vidare betonas åtgärder som den plötsliga strukturomvandlingen kräver, bättre tillgång till arbetsmarknaden för unga och invandrare samt främjandet av välbefinnandet i arbetet och arbetsförmågan för dem som är i arbetslivet.

Enligt redogörelsen påskyndas de ungas tillträde till arbetsmarknaden genom att stärka Navigatorernas sektorsövergripande karaktär och stödja övergången till vuxenlivet hos klienter inom barnskyddets eftervård (18—25-åringar). Yrkesutbildningens roll i att utveckla arbetslivet och att svara mot de regionala behoven av arbetskraft stärks i samarbete med arbets- och näringsbyråerna och Navigatorerna. Dessutom stöds de unga som drabbats hårdast av coronakrisens effekter.

Navigatorerna ges ett sektorövergripande och tidsbegränsat stöd i synnerhet i form av experter inom social- och hälsovård och utbildning. Genom incitamentsmodellen säkerställs att kommunerna har tillräckligt med direkta incitament för att upprätthålla och utveckla Navigatorernas sektorövergripande serviceförmåga.

Ställningen för de unga som får eftervård inom barnskyddet stärks och särskild uppmärksamhet fästs vid att stärka funktionsförmågan, arbetsförmågan och beredskapen hos de unga som hör till målgruppen. Det strukturella samarbetet utvecklas, de unga i fråga får hjälp med karriärval och karriärplanerna kopplas till paketet för målinriktad eftervård. Dessutom genomförs pilotförsök med branschövergripande professionalitet och experternas kunnande stärks.

Vidare stöds de unga som drabbats hårdast av coronaviruskrisens effekter bland annat genom att inlärningsskulden till följd av krisen hämtas in, antalet avbrutna utbildningar minskas och jämlikheten i utbildningen utökas (t.ex. anskaffning av digitala hjälpmedel samt nya inlärningsmil-

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

jöer, inklusive gemensamma nationella inlärningsplattformar för hela högskoleväsendet och innovationer i undervisningen).

Indikatorer för granskning av målen och uppnåendet av dem konstrueras och definieras i forskningen inom området.

Kulturutskottet anser att de mål som presenteras i redogörelsen och de föreslagna åtgärderna för att stödja de unga är ytterst nödvändiga och värda att understöda.

De ungas situation och konsekvenserna av coronan. Flera undersökningar visar att unga i Finland i huvudsak mår bra, men välfärden differentierades redan före räntekrisen. Det är fråga om ekonomisk, hälsomässig, social och utbildningsmässig ojämlikhet. Utskottet konstaterar att det inte finns ett enda sätt att främja ungas välbefinnande, men att förebygga utslagning kan ses som ett samlande tema för dessa åtgärder. Vikten av temat framhävs förutom av den allmänna samhällsliga utvecklingen även av coronaepidemin, som med tanke på försörjningen, sysselsättningen och etableringen i samhället hotar särskilt unga som redan före epidemin har haft en svår ställning. Till åtgärderna för att avveckla ojämlikhet och förebygga utslagning anknäver utöver åtgärderna inom ungdomssektorn i synnerhet utbildnings-, social- och hälsovårds- samt sysselsättningstjänster.

De ungas upplevelser av coronan är mycket olika. För en del av dem orsakar situationen stora problem, för andra knappt några alls. En klar majoritet av de unga lider av effekterna av coronasituationen. De problem som unga upplever är till exempel ångest, ensamhet och svårigheter att gå i skolan. Det väsentliga med tanke på de unga är att hitta ny och fungerande praxis för att stödja unga som behöver hjälp av yrkespersoner på distans. Dessutom är det en viktig iakttagelse att de unga också vill hjälpa andra och delta i lösningar som gäller coronaepidemin. Därför är det ytterst viktigt att höra unga och aktörer som företräder unga när åtgärder som gäller unga bereds.

Kulturutskottet betonar att sårbara och så kallade NEET-unga behöver helhetsbetonat stöd och stärkande av livskompetensen till exempel med hjälp av startträning med låg tröskel. För att stödja unga som löper risk för utslagning bör arbets- och näringsförvaltningens resurser för att skaffa arbetsträning och tjänster för stödd sysselsättning för unga utökas. Dessutom bör man stärka det styrande och bemötande arbetsgreppet hos arbets- och näringsbyråernas experter för att bedöma servicebehovet hos unga klienter. De missbruks- och mentalvårdstjänster som skraddarsyfts för unga bör stärkas och man bör överväga att införa terapigaranti. Kommunernas ekonomi bör stärkas så att de tilläggsresurser som beviljas kommunerna genom statlig styrning riktas till barns och ungas välbefinnande, i synnerhet till psykosocialt stöd med låg tröskel, till exempel i form av elev- och studerandevård samt Navigatorn.

Enligt utskottets åsikt bör investeringarna i programmet för hållbar tillväxt riktas till statlig finansiering på ungdomsområdet för att man på ett hållbart sätt ska kunna svara på det ökade och alltjämt växande behovet i och med coronakrisen genom att utveckla handlingsmodeller och verksamhetsmodeller som visat sig vara effektiva. Till exempel för att stärka de ungas möjligheter till sysselsättning behövs stödåtgärder för sysselsättning av unga och andra åtgärder som inriktas på ett verkningsfullt sätt och snabbt tas i bruk.

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

Utveckling av Navigatorverksamheten. Enligt ett sakkunnigutlåtande som utskottet fått har Navigatorverksamheten visat sig vara verkningsfull och åtminstone i fråga om Navigatorerna med stort kundantal också kostnadseffektiv. Verksamheten i denna form bör fortsätta och dess sektorsövergripande verksamhet vidareutvecklas. De mål för utvecklingen av Navigatorverksamheten som presenteras i redogörelsens ungdomspaket är motiverade och värda att stödja, menar utskottet. Navigatorerna är relativt unga nätverk och fungerar trots de gemensamma riksomfattande målen i olika kommuner med mycket varierande volymer, resurser och verksamhetsmodeller, vilket måste beaktas när man planerar att utveckla verksamheten. I sakkunnigytttrandet har man särskilt påskyndat inledandet av lagberedningen om Navigatorerna.

Ett hot mot den sektorsövergripande verksamhetens genomslag är de utmaningar som beror på att en del av Navigatorerna har stora kundmängder. Utskottet betonar vikten av att trygga expertresurserna vid Navigatorerna så att man individuellt kan stödja kunden från en tjänst till en annan och vidare under arbets- och livskarriären. Navigatorerna har bland annat lidit brist på experter inom social- och hälsovården och utbildningssektorn. Den allmänna kroniska resursbristen inom servicesystemet för unga syns i Navigatorerna bland annat så att det kommer många sådana kunder till dem som borde ha omfattats av tjänsterna tidigare och som inte längre så lätt kan hjälpas med Navigatorernas tjänster. På grund av att servicesystemet är splittrat och resursfördelningen bristfällig ligger tyngdpunkten i verksamheten på korrigerande åtgärder i stället för på förebyggande åtgärder.

För att sysselsättningen bland unga som är i behov av multiprofessionellt stöd bättre ska kunna främjas och utslagning förebyggas, bör servicesystemet granskas och utvecklas som en helhet och serviceintegrationen fås att fungera bättre i synnerhet mellan social- och hälsovårds- och sysselsättningstjänsterna. Man bör satsa mer på att ingripa i ett tidigt skede och stärka Navigatorernas roll i samordningen av tjänsterna som aktörer med låg tröskel i ett tidigt skede. Navigatorerna har dock inget enhetligt kundinformationssystem som skulle möjliggöra en effektiv kundstyrning och uppföljning av verksamhetens resultat. I nuläget är det enligt sakkunnigytttrandet nästan omöjligt att följa upp resultaten och konsekvenserna av det handledande arbetet.

Kulturutskottet anser det vara viktigt att finansiering för återhämtning också riktas till utveckling av servicesystemet för unga i syfte att förebygga utslagning bland unga.

Kreativa branscher och evenemangssektorn

Allmänt. Utskottet anser att kultur, kreativa branscher och evenemangsindustri ställvis har lyfts väl fram i redogörelsen, men till många delar bristfälligt. Kultursektorn tas upp i redogörelsen bland annat som en del av tryggheten av den internationella konkurrenskraften. Återhämtningen och förnyelsen inom branschen anses bidra till ökad sysselsättning och regionernas dragningskraft. I redogörelsen hänvisas det dessutom särskilt till de kreativa branschernas roll i den ekonomiska förnyelsen och det föreslås att branscherna ska stödas som en del av investerings- och reformpaketen. Trots de bedömningar som nämns ovan syns stödet till sektorn dåligt eller inte alls på åtgärdsnivån i programmet.

I redogörelsen (s. 38) konstateras att de kreativa branscherna har lidit mest av coronan. Trots detta syns dessa branscher inte nämnvärt exempelvis i konkreta åtgärdsförslag på ett

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

sådant sätt så att branschens behov av återhämtning och potential som framtidens tillväxtbransch med sina goda och hållbara samhällsliga verkningar skulle beaktas.

De kreativa branschernas och evenemangsindustrins osynlighet när det gäller återhämtningsåtgärder och främjande av hållbar utveckling är oroväckande, bland annat på grund av att dessa sektorer utgör en stor och framför allt växande ekonomisk sektor, och att de är framtidssektorer. De utgör till många delar immateriell innehållsproduktion och i det avseendet helt och hållet kärnan i digitalisering och grön tillväxt.

Kultur-, konst- och evenemangssektorerna behöver också betydligt mer exportbidrag än för närvarande. I vårt land finns det till exempel många internationella konstnärer som har lyft fram Finland i den övriga världen, men stöd till deras verksamhet ingår inte i redogörelsen. Det är också skäl att betona betydelsen av inrättningar och upphovsmän inom kultur- och evenemangssektorn med tanke på landskapens livskraft.

Kulturutskottet betonar att kulturen och de kreativa branscherna samt mer allmänt hela evenemangssektorn, inklusive motion och idrott, ska beaktas i högre grad som en del av programmet för hållbar tillväxt. Utskottet hänvisar till sitt utlåtande om statens budgetproposition för 2021 (KuUU 11/2020 rd, s. 14—22) och upprepar det som sades där och framför följande.

Kreativa branscher och evenemangssektorn som arbetsgivare Kultur och kreativa branscher är i Finland en medelstor och arbetskraftsintensiv bransch, vars andel av bnp är cirka 3,5 procent. Branschen sysselsätter 100 000—130 000 personer. Branschen är större än träindustrin, jordbruket eller livsmedelsindustrin och endast något mindre än hotell- och restaurangverksamheten. Kulturbranschens andel av det totala ekonomiska mervärdet är 3,4 procent och av konsumtionsutgifterna 4,4 procent.

Enligt ett sakkunnigyttrande sysselsätter hela evenemangsindustrin, till vilken kulturen och de kreativa branscherna hör som arrangörer av evenemang, nästan 200 000 arbetstagare. Inom branschen har det årligen uppstått över 100 nya företag och över 1 000 fasta arbetstillfällen.

Coronapandemin har haft betydande konsekvenser för den finländska kreativa branschens och evenemangsindustrins verksamhet. Pandemin med begränsad rörlighet och andra begränsningar har försvårat och delvis omöjliggjort ordnandet av evenemang och produktioner inom branschen. Resebegränsningarna har påverkat det nationella och internationella samarbetet samt växelverkan inom konst och kultur. Konsekvenserna av pandemin har varierat beroende på konstgren och branschernas verksamhetsstrukturer.

Begränsningar av sammankomster påverkade först och främst de områden där kontakter och fysisk närvaro är en förutsättning för arbete och möte med allmänheten. Till dessa hör scenkonst, såsom teatrar och orkestrar, vars verksamhet på många sätt försvårades av coronakrisen. Inom musikområdet blev det i och med begränsningarna omöjligt eller svårt att ordna konserter, spelningar och andra evenemang. När det gäller audiovisuell konst, såsom film, försvårade begränsningarna av sammankomster produktioner och till exempel ordnandet av inspelningar. Inom

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

dessas områden kunde många yrkesverksamma inom konst- och kulturbranschen på grund av coronan och begränsningarna på grund av den inte vara verksamma och utföra sitt arbete.

På grund av coronaepidemin har cirka 10 000 personer varit permitterade inom evenemangsbranschen. Dessutom uteblev år 2020 möjligheterna för upp till 136 000 tillfälligt sysselsatta att arbeta inom branschen. Till exempel uppskattades förlusterna inom musikbranschen till 254 miljoner euro år 2020, förlusterna för skådespelare till 27 miljoner euro och förlusterna för bildkonstnärer till 24 miljoner euro.

Näringsaspekten. Konst och kultur är utöver den offentliga servicen en näring som i allt högre grad sträcker sig också till andra sektorer.

Evenemangsindustrins primära produkt är möten mellan människor. Av dessa förädlar branschen evenemang i olika format och för olika resultatgivande ändamål och skapar möjligheter till immateriell konsumtion. De ekonomiska konsekvenserna av kulturen och evenemangsbranschen framgår som ett resultat av arbetet inom statens, kommunernas och regionernas samt företagarnas, den tredje sektorns och de självständiga aktörernas arbete.

Den finländska händelseindustrin har växt kraftigt under hela det senaste decenniet. Branschens totala värde har fördubblats under de senaste sju åren och uppgick till 2,35 miljarder euro 2019. Också de globala tillväxtsiffrorna för evenemangssektorn följer en liknande trend.

På grund av coronakrisen håller man för fjolårets del på att förlora upp till 1,9 miljarder euro av det totala värdet på evenemangssektorn. Branschen kan på grund av den uppdämda efterfrågan förutse en snabb återhämtning till den tidigare tillväxttrenden, om man beslutar att trygga verksamhetsförutsättningarna och återhämtningen för företagen i branschen.

Evenemangen främjar i stor utsträckning den ekonomiska aktiviteten inom branscher som turism, restauranger och trafik. Konsumentgrupper vid stora evenemang samt inhemska och internationella affärsresenärer vid mässor och kongresser tillför årligen regionerna ett ekonomiskt mervärde på hundratals miljoner euro.

Att främja välfärden. Vid utskottets expertutfrågningar har man starkt lyft fram konstens, kulturens samt motionens och idrottens viktiga betydelse när det gäller att stödja människors välbefinnande och därmed också för att dämpa utgifterna för social- och hälsovården. Denna koppling har identifierats och erkänts även i den föreliggande redogörelsen.

Det finns ett starkt samband mellan kultur, välfärd och demokrati. I synnerhet kulturellt deltagande ökar människors förtroende för varandra och samhället, vilket är en förutsättning för social motståndskraft och kohesion. På basis av WHO:s omfattande samlade forskning om evidensbaserade hälsoeffekter av konst och kultur (syntesrapporten Health Evidence Network 2019) kan det bekräftas att konsten och kulturen har samband med välfärd, hälsa och social delaktighet.

De kreativa branschernas och evenemangsbranschens betydelse och potential bör synas i form av åtgärder. De kreativa branschernas och evenemangsindustrins behov av återhämtning bör också enligt redogörelsen förstås ur två breda perspektiv. För det första är de nämnda branscher-

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

nas samhälleliga konsekvenser sammantaget mer omfattande än redogörelsen låter förstå, och de sträcker sig från sysselsättning och välfärdseffekter till främjande av samhällelig stabilitet och hela samhällets kreativitet. För det andra består branscherna av en mångsidig skara aktörer som till exempel yrkeskonstnärer och professionella idrottsutövare, mångsidiga sammanslutningar som utför och uppför konst samt organisationer som möjliggör motion, kulturhus, konstinstitutioner samt idrottshallar och idrottsanläggningar, museer, förenings- och organisationsaktörer samt företag inom branschen.

Som allmän observation konstaterar utskottet att de mångahanda möjligheter som de kreativa branscherna och evenemangsindustrin har att främja hållbar tillväxt och som beskrivs ovan i detta utlåtande bör identifieras och inkluderas i de planmässiga åtgärderna enligt redogörelsen. Uppställandet av mål och åtgärder inklusive allokeringen av finansieringen ska grunda sig på en prövning där man fäster uppmärksamhet vid att de val som görs ger mervärde och effekter för hållbar tillväxt.

Utskottet anser att det sektorsövergripande digitala servicekoncept som beskrivs i prioritering 6 (Stärkande av tillgången till och kostnadseffektiviteten för social- och hälsovårdstjänster) och som inbegriper styrning av olika tjänster som svarar mot klientens behov, såsom motions-, förplägnads-, natur- och kulturtjänster samt organisationernas tjänster samt utvidgning och etablering av verksamhetsmodellerna för kultur- och motionsambassadörer, är en viktig helhet som stöder stärkandet av individernas välfärd och samhällets sociala sammanhållning.

Den ovan nämnda skrivningen i redogörelsen visar idrottens och kulturens samt organisationsverksamhetens viktiga betydelse för främjandet av välfärden. Det bör dock noteras att till exempel kultur- och motionsambassadörer motsvarar sitt syfte endast om funktioner och tjänster som gäller dem ordnas. Också därför är det ytterst viktigt att stödja möjligheterna för olika aktörer inom kultur och idrott att bedriva verksamhet.

Konst, kultur och evenemangsområden bildar tillsammans ett nyckelområde för övergången till hållbar utveckling. Till exempel med hjälp av konst och kultur kan man stödja en nödvändig förändring av konsumentbeteendet i riktning mot tjänster och immateriell konsumtion samt delta i sektorsövergripande innovationsarbete och problemlösning som kräver nytt och kreativt tänkande. Sektorn behöver en hållbarare grund: det nuvarande kraftigt splittrade finansieringsfältet och den svagare ställningen hos aktörer som sysselsätter sig själva på många olika sätt i förhållande till löntagarna kräver korrigerande åtgärder.

Syftet med Finlands program för hållbar tillväxt är att på lång sikt främja en reform av näringslivets strukturer och den offentliga servicen. Ur denna synvinkel har det i redogörelsen inte presenterats några åtgärder för att förnya strukturerna inom konst, kultur och evenemangsbranschen. Utskottet anser att det är nödvändigt att åtgärda denna brist till exempel genom att ta hänsyn till ovannämnda sektorer som en del av prioriteringen att stärka hållbar infrastruktur och digitalisering. Det är möjligt att ställa som mål att stärka näringsstrukturerna inom konst och kultur, att förnya strukturerna för den offentliga servicen inom branschen så att de blir hållbara samt att utveckla den sociala tryggheten för aktörerna inom branschen genom en helhetsbetonad långsiktig plan.

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

I ett sakkunnigyttrande har det framförts att de branscher och den lagstiftning som gäller evenemangsindustrin är spridda mellan olika förvaltningsområden. Undervisnings- och kulturministeriet ansvarar för kultur- och idrottsbranscherna, medan affärsrelaterade evenemang såsom mässor och kongresser samt en del festivaler i större utsträckning hör till arbets- och näringsministeriets verksamhetsområde. Förvaltningen av travevenemang och andra djurevenemang sköts av jord- och skogsbruksministeriet. Serverings- och restaurangverksamhet som i väsentlig grad hänför sig till evenemangen handhas vid social- och hälsovårdsministeriet, och lagstiftningen om säkerhet och ordningsövervakning bereds vid inrikesministeriet. Fördelningen av verksamheterna mellan olika förvaltningsområden leder till exempel inom evenemangssektorn till att anvisningar, föreskrifter och finansieringskanaler följs upp av olika aktörer, men å andra sidan möjliggör den till exempel mångsidiga finansieringskällor.

Utskottet anser det nödvändigt att finansieringen av Finlands program för hållbar tillväxt används för regionala ekosystemtjänster inom kreativa branscher. Dessa tjänster presenteras också i en rapport av arbetsgruppen om de kreativa branschernas roll i att stärka ekonomin och sysselsättningen i Finland, som leddes av Anne Brunila (Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:18).

Utskottet anser att det är bra att utnyttja färdplanen för kreativ ekonomi vid beredningen av åtgärderna inom programmet för hållbar tillväxt (arbets- och näringsministeriets publikationer 2020:48). Den lyfter fram behovet av att hitta nätverk och verksamhetssätt samt eventuellt nya politiska verktyg för att bygga upp verksamhetsmiljön så att de kreativa branscherna och den kreativa ekonomins verksamhet växer och utvecklas som en del av vår ekonomi.

Kulturutskottet betonar att den finansiering som reserveras för åtgärder för hållbar utveckling beaktar Europaparlamentets uppmaning till kommissionen och medlemsstaterna i sin resolution av den 17 september 2020 (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0239_SV.html) att inrikta minst 2 procent av stimulansinstrumentet för återhämtning och återanpassning på kultursektorn och de kreativa branscherna i enlighet med deras särskilda behov.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande KuUU 1/2021 rd

Helsingfors 4.2.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Paula Risikko saml
medlem Sanna Antikainen saf (delvis)
medlem Marko Asell sd
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Veronika Honkasalo vänst
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Pasi Kivisaari cent
medlem Ari Koponen saf
medlem Sari Multala saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Sofia Vikman saml
ersättare Saara Hyrkkö gröna
ersättare Sari Tanus kd.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen
utskottsråd Kaj Laine.

Utlåtande KuUU 1/2021 rd Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Syftet med Finlands program för hållbar tillväxt är att främja såväl snabb verkande återhämtning som den reform av näringslivets strukturer och den offentliga servicen som är nödvändig på lång sikt. De reformer och investeringar som ingår i programmet påskyndar således bekämpningen av klimatförändringen och stärker produktiviteten och den ekonomiska tillväxtpotentialen. Programmet syftar också till att stärka den sociala och territoriella sammanhållningen och samhällets återhämtning från de negativa följderna av coronakrisen.

Genom satsningar på kunnande och forskning ska ekonomins tillväxtpotential höjas på lång sikt. Målet är att Finland ska nå den globala toppnivån inom sina framgångsbranscher. Det förutsätter att kunskapsnivån höjs på bred front, att samarbetet mellan företag och forskningsorganisationer stärks och att infrastrukturen för forskning och innovationer stärks.

Programmet för hållbar tillväxt är dock förknippat med många frågor och politiska riktlinjer som sannfinländarna inte under några omständigheter kan underteckna. EU:s återhämtningspaket kommer att kosta Finland 6,6 miljarder euro, vilket är mer än dubbelt så mycket som vi skulle få från återhämtningsinstrumentet för vårt eget bruk.

Vi anser att användningen av pengar enligt de villkor som EU bestämmer, och i huvudsak till förmån för de övriga medlemsländerna, inte tjänar Finlands intresse. Programmets huvudsakliga mål verkar vara att skapa en permanent skuldunion för att rädda euron och bankerna i södern och att ge EU beskattningsrätt.

Det är särskilt obegripligt att regeringen inte lägger fram någon konsekvensbedömning för Finlands del. I sig goda mål leder till kontinuerliga extra utgifter, trots att målet borde vara en balans i de offentliga finanserna och en minskning av skattebördan. Skuldsättningen förlamar ekonomin, underskotten spricker upp och basservice kan inte längre tryggas.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 4.2.2021

Sanna Antikainen saf
Ari Koponen saf

Utlåtande KuUU 1/2021 rd
Avvikande mening 2

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Genom statsrådets redogörelse om Finlands program för hållbar tillväxt (SRR 6/2020 rd) främjas både en snabb återhämtning och den reform av näringslivets strukturer och den offentliga servicen som är nödvändig på lång sikt. Programmet för hållbar tillväxt är i detta skede Finlands förslag till kommissionen om hur utdelningen av ett eventuellt EU-återhämtningsinstrument ska fördelas mellan olika objekt. Om riksdagen beslutar att användningen av återhämtningsmekanismen godkänns, ska den andel som fås till utbildning och forskning ökas i förhållande till det som föreslås i statsrådets redogörelse.

Samlingspartiet föreslog i sin alternativa budget fyra principer för att rikta Finlands bidrag till EU:s återhämtningsinstrument. Medlen för återhämtningsinstrumentet ska koncentreras till projekt med nationell verkan, resurserna ska i första hand riktas till höjning av kunskapsnivån, resten ska riktas till verkningsfulla, välmotiverade FoUI-projekt och med medlen ska man sträva efter att stödja återhämtningen från den kris som förorsakas av coronan på kort sikt samt ökningen av produktionspotentialen på lång sikt.

Samlingspartiet anser att största delen av medlen bör riktas till kompetensutveckling och höjning av kunskapsnivån och främjande av betydande, välmotiverade FoUI-projekt samt till sänkning av beskattningen, vilket stöder tillväxt och förnyelse av ekonomin på marknadsvillkor.

Samlingspartiet riktar en betydligt större del av Finlands utdelning till höjning av kompetensnivån. Enligt Samlingspartiets syn ska minst en miljard av återhämtningsinstrumentets utdelning riktas till stärkande av kompetensen, utbildningen, forskningen och innovationsverksamheten. I kulturutskottets utlåtande har det inte föreslagits att satsningarna på kompetens ska ökas jämfört med vad som föreslås i regeringens redogörelse. Samlingspartiets utskottsgrupp anser att en allt större del av utdelningen bör riktas till ny kreativ verksamhet som stärker kunskapsbasen. Vi måste satsa på barns och ungas välbefinnande och bland annat genomföra en terapigaranti.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 4.2.2021

Paula Risikko saml
Sari Multala saml
Sofia Vikman saml
Sari Tanus kd